

มรดกแห่งชีวิตประจำวันในย่านที่หลากหลายของเมืองประวัติศาสตร์ นครศรีธรรมราช

ปुरुณ ขวัญสุวรรณ

ภาควิชาสถาปัตยกรรมและการวางแผน

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

กรุงเทพมหานคร 10520

อีเมล: poon.kh@kmitl.ac.th

บทคัดย่อ

แนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน ได้ถูกพัฒนาภายใต้การถกเถียงที่ผ่านประสบการณ์ของโลกตะวันตก และบริบทที่ต่างเงื่อนไขกับบริบทของไทย นับแต่ไอโคโมสสากลได้มีการออกกฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas) หรือ Washington Charter ในปี ค.ศ. 1987 หลังจากการออกสนธิสัญญามรดกโลก (World Heritage Convention) ในปี ค.ศ. 1972 ในขณะที่แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองนั้นกำลังเอาชนะคะแนนกันด้วยเหตุผลของการเติบโตทางเศรษฐกิจและเหตุผลของความสมดุลทางทรัพยากร มรดกทางวัฒนธรรมเองถูกวางตัวให้เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่เหมาะสมและยั่งยืน หลังจากการประชุมที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร และมีการประกาศวาระแห่งศตวรรษที่ 21 (Agenda 21) ว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน กระบวนการวางแผนอนุรักษ์ที่บูรณาการเข้ากับกระบวนการด้านผังเมืองและแผนพัฒนาเมือง ได้มีนัยยะสำคัญ เรื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ามาด้วยผนวกกับแนวคิดด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ดังตัวอย่างหนึ่งจากการประชุม Conservation and Urban Sustainable Development : A Theoretical Framework ณ ประเทศบราซิล ซึ่งให้ความสำคัญกับ “การอนุรักษ์อย่างบูรณาการ (Integrated Conservation)” อย่างไรก็ตามการพัฒนาเมืองนั้นมีพลวัตสูง ทำให้เมืองประวัติศาสตร์

หลายแห่งได้ถูกอิทธิพลของการพัฒนาด้วยสถาปัตยกรรมร่วมสมัยเข้าคุกคาม คณะกรรมการวิชาการด้านหมู่บ้านและเมืองประวัติศาสตร์ของอโคโมสจึงได้ผลักดันให้มีการประชุมว่าด้วย World Heritage and Contemporary Architecture-Managing the Historic Urban Landscape ที่กรุงเวียนนา ในปี 2005 นับเป็นการผานการมองเมืองประวัติศาสตร์ด้วยแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม จนมาเป็นเอกสาร “บันทึกแห่งกรุงเวียนนา (Vienna Memorandum)” ว่าด้วยแนวคิด “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (Historic Urban Landscape)” และล่าสุดกับหลักการแห่ง Valletta ว่าด้วยการปกป้องและบริหารจัดการเมืองและย่านชุมชนประวัติศาสตร์ (The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas) ในปี ค.ศ. 2011 โดยเน้นที่การดำรงอยู่ร่วมกันขององค์ประกอบทางกายภาพและไม่ใช้กายภาพภายใต้บริบทแวดล้อมที่แตกต่างกันในเมืองและย่านชุมชนประวัติศาสตร์ รวมไปถึงการทำความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ และกระบวนการแทรกแซงที่เหมาะสม

เมืองประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ผ่านพัฒนาการมาหลายยุคสมัย แต่ละสมัยได้สั่งสม ถ่ายทอด และแสดงออกซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมจากยุคสมัยต่างๆ ตกทอดมาถึงปัจจุบัน เคียงคู่กับวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน มีการใช้งาน คึกคัก หลากหลาย เป็นพื้นที่ที่เป็น “เมือง” อย่างแท้จริง คำถามซึ่งบทความชิ้นนี้พยายามจะอธิบายให้เห็นภาพรวมของพื้นที่ที่ถูกเรียกว่าเมืองแห่งนี้ คือ ความสมดุลของการอนุรักษ์และการพัฒนา กับความเป็นไปอย่างปกติของภูมิทัศน์แห่งชีวิตประจำวัน เพื่อความเป็นเมืองที่มีผู้คนอาศัยอยู่นั้นจะมีทิศทางและประกอบไปด้วยมิติต่างๆ อย่างไร ตามเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ชีวิตประจำวัน, การพัฒนา, เมืองประวัติศาสตร์, ย่านที่หลากหลาย, การอนุรักษ์

Everyday Heritage and the Vibrancy Districts in the Historic Town of Nakhon Si Thammarat

Poon Khwansuwan

Department of Architecture and Planning

Faculty of Architecture, King Mongkut's Institute of Technology, Ladkrabang,

Bangkok 10520, Thailand

e-mail: poon.kh@kmitl.ac.th

Abstract

The concept of conservation and development of the present-day cities was developed under the controversy of the Western world and Thai context. Since the Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas or Washington Charter had been adopted by ICOMOS in 1987 after the World Heritage Convention had been issued in 1972. The balance of the development and protection of cultural resources is a core idea to drive sustainable development under Agenda 21. One example from the Conservation and Urban Sustainable Development : A Theoretical Framework Conference in Brazil emphasized on the issue of Integrated Conservation. However, cities have dynamic development which forces the historic cities to face the new constructions and contemporary architecture. The ICOMOS's International Committee on Historic Towns and Villages adopted the Vienna Memorandum on Historic Urban Landscape in 2005 to promote the idea of historic urban landscape as well as the Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas in 2011 which encourage the co-existence of tangible and intangible aspects in the diversity

of the historic cities to establish a better change and intervention within historic values.

The Historic Town of Nakhon Si Thammarat periodically developed and layering different meaning which expresses cultural identity until present days along with the everyday life of people and the vibrancy districts in the town and urban. Question would be raised on the ordinary of everyday landscape which balancing the development, conservation and daily practice of people in order to reach the Sustainable Development Goals (SDGs).

Keywords: Everyday life, Development, Historic town, Vibrancy districts, Conservation

บทนำ

The urban is where 'social relations ... project themselves into a space, becoming inscribed there, and in the process producing the space itself'

Henri Lefebvre

เมือง คือ ภาพสะท้อนของสังคม บทความนี้มุ่งหวังจะอธิบายปรากฏการณ์ของความเป็นเมือง ที่ประกอบไปด้วยผู้คน กิจกรรม และสถานที่ ภายใต้บริบทและความมุ่งหวังของเมืองประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช อันมีพระบรมธาตุเจดีย์และวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การเป็นมรดกโลก และการยังดำรงไว้ซึ่งความเป็นเมืองที่มีผู้คน มีชีวิตชีวา มีความหลากหลาย

ในกระบวนการเป็นเมืองของเมืองประวัติศาสตร์ที่มีอดีตที่ต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาหลายยุคสมัยนั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจกระบวนการดังกล่าวและผลผลิตจากกระบวนการนั้นด้วย ทั้งด้านกายภาพ และด้านสังคมวัฒนธรรม ชีวิต และกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยธรรมชาติของเมืองเก่าหรือเมืองประวัติศาสตร์ที่ผ่านการอยู่อาศัยที่ต่อเนื่องมาแต่อดีต สิ่งสำคัญที่จะต้องพิจารณาก็คือการสั่งสมของเนื้อเมืองทางประวัติศาสตร์ (historic fabric) มีชั้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายและมีความซ้อนทับกันสูง มีคุณค่าและคุณภาพซึ่งเกิดจากองค์ประกอบที่สำคัญส่งผลซึ่งกันและกัน ลักษณะของเมืองประวัติศาสตร์จะขึ้นอยู่กับช่วงอายุเวลา (life span) และการใช้งานของเมือง รวมไปถึงการซ้อนทับทางประวัติศาสตร์ (historic layers) อันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการอนุรักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมืองประวัติศาสตร์ที่ยังคงมีการใช้งานมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หรือ เมืองประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิต ในประเทศไทยนั้น เมืองประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์กลางเมืองในปัจจุบันแทบทั้งสิ้น การวางแผนอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ต้องคิดควบคู่ไปพร้อมกับการวางแผนพัฒนาเมืองด้วย

เครื่องมือที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกระบวนการเป็นเมือง และการดำรงอยู่ของมรดกทางวัฒนธรรม ประการหนึ่ง ได้แก่ กระบวนการ

ทางผังเมือง ดังเห็นได้จากเอกสารแนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกทางวัฒนธรรมของโลก ได้มีเนื้อหาเฉพาะเกี่ยวกับการผังเมืองและเมืองมรดกโลก (Urban Planning and World Heritage Towns) ได้กล่าวถึงคุณภาพของเมืองประวัติศาสตร์และองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องและความต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของบริบทของเมือง และองค์ประกอบเหล่านี้ยังทำหน้าที่ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน และได้กล่าวถึงการคุกคามเมืองทางประวัติศาสตร์ว่าเป็นผลจากการพัฒนา เช่น การเจริญเติบโตของประชากร การเพิ่มขึ้นของยานพาหนะส่วนตัว การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ รวมไปถึงการพัฒนาที่ดินที่ไม่เข้าใจคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม ในเอกสารนี้ได้เสนอจุดมุ่งหมายของการวางแผนไว้ว่า ต้องเป็นแนวทางอนุรักษ์แบบบูรณาการ (Integrated Conservation) เป็นการผสมผสานการอนุรักษ์เข้ากับการวางแผนพัฒนาเมืองให้เป็นเรื่องเดียวกันและจะต้องมีการควบคุมการเปลี่ยนแปลง (Control of Change) เพื่อไม่ให้เกิดการพัฒนาเมืองมาทำให้คุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์สูญสลายเสื่อมสภาพไป (Feilden & Jokilehto, 1998)

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระของเอกสารดังกล่าวได้ถูกพัฒนาและรวบรวมแนวความคิดจากกฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ที่มีหลักการและวัตถุประสงค์ที่ว่า การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ และชุมชนเมืองอื่นๆ จะต้องผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมและการวางผังเมือง ผังภูมิภาคในทุกระดับ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และคุณลักษณะที่จะต้องสงวนรักษาไว้ประกอบด้วย ลักษณะทางประวัติศาสตร์ของเมือง และชุมชนเมืองและองค์ประกอบทางวัตถุและทางจิตใจซึ่งแสดงถึงลักษณะทางประวัติศาสตร์นี้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก) รูปแบบแผนผังของเมืองที่เห็นได้จากการแบ่งพื้นที่ดินและโครงข่ายถนน ข) ความสัมพันธ์ระหว่างอาคารและพื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่ง ค) รูปลักษณ์ภายในและภายนอกของอาคารที่เห็นได้จากสัดส่วน ขนาด รูปแบบ การก่อสร้าง วัสดุ และการตกแต่ง ง) ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือชุมชนเมืองและแหล่งที่ตั้งที่แวดล้อมอยู่ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น และ จ) การใช้สอยที่หลากหลายที่มีอยู่ในเมือง หรือชุมชนเมืองตามกาลเวลา การกระทำใดๆ ก็ตามต่อคุณลักษณะดังกล่าวมาแล้วนั้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นของดั้งเดิมของเมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (International Council on

Monuments and Sites [ICOMOS], 1987)

หลังจากการประชุมที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร และมีการประกาศวาระแห่งศตวรรษที่ 21 (Agenda 21) ที่ว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน กระบวนการวางแผนอนุรักษ์ที่บูรณาการเข้ากับกระบวนการด้านผังเมืองและแผนพัฒนาเมือง ได้มีนัยยะสำคัญเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ามาด้วย ผนวกกับแนวคิดด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากเอกสารการประชุม Conservation and Urban Sustainable Development : A Theoretical Framework ณ ประเทศบราซิล ในส่วนบทนำ Michel Bonnette ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนอนุรักษ์เมืองมรดกโลกได้กล่าวถึง “การอนุรักษ์อย่างบูรณาการ (Integrated Conservation)” ว่า เมื่อมองเมืองในฐานะภูมิทัศน์วัฒนธรรมแล้ว แนวคิดด้านการอนุรักษ์อย่างบูรณการนำไปสู่การอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมซึ่งต้องมีการผสมผสาน การเมือง เศรษฐกิจ ความเป็นจริงของสังคม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา เทคโนโลยี ความงาม รวมไปถึงปัจจัยอื่นๆ และเหนือสิ่งอื่นใดคือ ผู้คน และนำไปสู่แนวคิดใหม่ในการอนุรักษ์อย่างเป็นองค์รวม ในเชิงระบบนิเวศ (ในที่นี้จะรวมหมายถึงระบบนิเวศทางธรรมชาติและทางสังคม) Bonnette ยังเน้นอีกว่า เราจะอนุรักษ์ชุมชนเมืองชาวประมงเก่าไปทำไมในเมื่อโรงงานที่เหื่อนน้ำยังคงทำลายสภาพนิเวศของน้ำและฆ่าสัตว์น้ำอยู่ เมืองนั้นเป็นระบบนิเวศของค์รวม เป็นระบบชีวิตที่ดำรงอยู่ร่วมกัน (1999)

ด้วยการพัฒนาเมืองมีความเป็นพลวัตสูงและเมืองประวัติศาสตร์ที่เป็นเมืองมรดกโลกได้ถูกอิทธิพลของการพัฒนาด้วยสถาปัตยกรรมร่วมสมัย โดยฝีมือของสถาปนิกเอกชนคณะกรรมการวิชาการด้านหมู่บ้านและเมืองประวัติศาสตร์ของอิคโอมสและคณะกรรมการมรดกโลกได้ผลักดันให้มีการประชุมว่าด้วย World Heritage and Contemporary Architecture-Managing the Historic Urban Landscape ที่กรุงเวียนนา ในปี ค.ศ. 2005 นับเป็นการผสมผสานการมองเมืองประวัติศาสตร์ด้วยแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม (UNESCO, 2005) ผลจากการประชุมดังกล่าวได้ออกเอกสาร “บันทึกแห่งกรุงเวียนนา (Vienna Memorandum)” ว่าด้วยแนวคิด “ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (Historic Urban Landscape)” เพื่อที่จะส่งเสริมคุณภาพของวิถีชีวิต โดยมีหลักการและเป้าหมายที่ตอบสนองต่อพลวัตของการพัฒนาในขณะเดียวกันก็เคารพต่อภูมิทัศน์เมืองที่ดำรงสืบต่อกันมาผ่านการเพิ่มเติมของการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่มีคุณภาพสูง ด้วยวิธีการเชิงนโยบาย

ในด้านแผนการจัดการ ที่ผสมผสานทางกฎหมาย เครื่องมือ และกระบวนการสำหรับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ รวมไปถึงมุมมองปัจจัยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะกำหนดเป้าหมายสำหรับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในระยะยาว โดยพัฒนาออกมาเป็นเอกสารข้อเสนอแนะด้านภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ (Recommendation on the Historic Urban Landscape) ในปี ค.ศ. 2011 (UNESCO, 2011)

และในปีเดียวกันคณะกรรมการหมู่บ้านและเมืองประวัติศาสตร์แห่งอโคโมสสากล ได้นำเสนอเอกสารเพื่อปรับทิศทางในการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง และผ่านการรับรอง (Adopted) ในที่ประชุม ICOMOS General Assembly ครั้งที่ 17 คือ เอกสาร หลักการแห่ง Valletta ว่าด้วยการปกป้องและบริหารจัดการเมืองและย่านชุมชนประวัติศาสตร์ (The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas) โดยมีเนื้อหาหลักในการปรับกระบวนการคิด คือ การขยายอาณาเขตการรับรู้ไปยังระดับภูมิภาค มากกว่าแค่เขตพื้นที่ชุมชนเมือง คุณค่าทางด้านจิตวิญญาณ เช่น ความต่อเนื่องของกิจกรรมและอัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ของการบูรณาการปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยแห่งสภาพแวดล้อม เป็นต้น โดยคำนึงถึงการประสานรวมมาสู่ประโยชน์ใช้สอยทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของห้วงเวลา ปัจจุบัน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ประวัติศาสตร์ โดยมีหลักการในการพิจารณาองค์ประกอบของเมืองเก่าและย่านชุมชนเก่าแบบไม่แยกส่วน โดยองค์ประกอบทางกายภาพ (Tangible elements) (ได้แก่ โครงสร้างของเมือง องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ทั้งในและนอกเมือง สิ่งหลงเหลือทางโบราณคดี ภาพมุมกว้าง เส้นขอบฟ้า เส้นมุมมอง ที่ตั้งอันเป็นภูมิสัญลักษณ์) และองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ (Intangible Elements) (ได้แก่ กิจกรรม การใช้งานเชิงความหมายและประวัติศาสตร์ การสืบปฏิบัติทางวัฒนธรรม ประเพณี ความทรงจำ สิ่งอ้างอิงทางวัฒนธรรม) จะอยู่ร่วมกันเสมอโดยไม่พิจารณาแยกจากกัน ภายใต้บริบทแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นบริบทเมือง หรือชนบทที่มีความเป็นธรรมชาติสูง โดยองค์ประกอบเหล่านี้ต้องพิจารณาร่วมกันภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลง (changes) ในลักษณะต่างๆ กัน โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นดำรงอยู่และเกิดขึ้นต่อปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง การใช้งานและสิ่งแวดล้อมของสังคม และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับมรดกที่ไม่ใช่กายภาพ

ดังนั้น วิธีการในการดำเนินการจะต้องคำนึงถึงปัจจัยมิติต่างๆ คือ คุณค่า คุณภาพ ปริมาณ ความเชื่อมโยง ความสมดุลและความเข้ากันได้ หัวใจเวลา วิธีการ ธรรมชาติภาพ ความร่วมมือข้ามศาสตร์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ICOMOS, 2011) และ ควรคำนึงถึงการซ้อนทับกันของมิติต่างๆ ภายในเมือง (Layers of the city) ซึ่งภูมิทัศน์ ประวัติศาสตร์นั้นเป็นผลของการซ้อนทับ (Layering) และเกี่ยวพันกัน (Intertwining) ของคุณค่าทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่พัฒนาการร่วมกันผ่านช่วงเวลา และไม่ใช่บริเวณใด บริเวณหนึ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มากกว่ากันเท่านั้น ยังจะต้องพิจารณา ความสัมพันธ์ดังกล่าวในบริบทและสภาพแวดล้อมที่กว้างขึ้น (UNESCO, 2013)

หากแต่ในทางปฏิบัตินั้น ยังมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในการอนุรักษ์เมืองเก่า จากฝั่งภาคประชาชน ต่อนโยบายจากภาครัฐ ทั้งจากประสบการณ์จากกรุงรัตนโกสินทร์ และประสบการณ์ตรงจากชุมชนในพื้นที่เมืองเก่าที่ต่างๆ ซึ่งมีปัญหาในการรื้อถอน โบราณสถาน การพยายามแยกองค์ประกอบแห่งยุคสมัยต่างๆ ออกจากกัน และการพยายามกำหนดพื้นที่ขึ้นในให้มีกิจกรรมเฉพาะอย่าง โดยไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่สั่งสมและเกิดขึ้นมาก่อนหน้า ทำให้มีการตั้งแง่ต่อแผนดำเนินการดังกล่าว ภาครัฐเอง โดยเฉพาะรัฐบาลท้องถิ่นก็ไม่สามารถดำเนินการศึกษาและหาแนวทางที่เป็นรูปธรรมที่เหมาะสม ทั้งนี้หากมีการคลี่คลายทำความเข้าใจในเรื่องของคุณค่าของเมืองเก่าซึ่งเกิดจากความเข้าใจร่วมกันแล้ว ภาพรวมของทิศทางในอนาคตซึ่งเป็นภาพที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน จะสามารถเกิดขึ้นได้ ปัจจัยบางประการในการพิจารณาคุณค่าของเมืองเก่าหรือเมืองประวัติศาสตร์ ที่พอจะอภิปรายได้ มีดังนี้ (Khwasuwan & Yodsurang, 2007)

ช่วงอายุเวลา (life span) ดังที่กล่าวแล้วว่าลักษณะเฉพาะของเมืองเก่า คือเมืองที่มีช่วงอายุเวลายาวมาแต่ครั้งอดีต แต่สิ่งท้าทายต่อการวางแผนอนุรักษ์ในอนาคตก็คือ จะขีดเส้นใดเป็นจุดจบของช่วงอายุเวลาของเมืองเก่า ช่วงอายุเวลาดังกล่าว รวมไปถึงองค์ประกอบเมือง สถาปัตยกรรม และโครงสร้างของเมืองตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ จะสามารถรวมเอา สถาปัตยกรรมร่วมสมัย (50 ปี) รวมไปถึงบ้านเรือนพื้นถิ่นทั่วไป เป็นส่วนหนึ่งของคุณค่าโดยรวมของเมืองเก่าขึ้นได้หรือไม่

ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า (delimitation area/old town boundary) การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่ามีนัยยะสำคัญหลายประการ ทั้งในแง่ของการเป็นข้อบังคับทางกฎหมาย

[illegible]

ที่มา : (Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, 2010)

ย่านที่หลากหลายในเมืองประวัติศาสตร์

เมืองนั้นประกอบไปด้วยพื้นที่ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “ชุมชน” โดย Ganjanapan (2001) ได้อธิบายนิยามของคำว่า ชุมชนไว้ว่า “คำว่า ชุมชน เป็นคำใหม่ในภาษาไทยเพราะไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 สันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มใช้หลังจากนั้น เล็กน้อย โดยแปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Community ในระยะที่อิทธิพลของวิชา สังคมศาสตร์ตะวันตกได้เริ่มแพร่เข้ามาในประเทศไทยเพื่อศึกษาสังคมชนบท และต่อมา รัฐบาลได้ใช้คำนี้ หลังจากที่ดินตัวในการพัฒนาหมู่บ้าน จนตั้งหน่วยงานใหม่คือ กรมพัฒนา ชุมชน ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวในปี พ.ศ. 2505 ด้วยเหตุนี้ ในระยะแรกชุมชนจะมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า บ้าน หรือหมู่บ้าน ในภาษาไทยที่มีมาก่อนหน้านั้น ในฐานะเป็นหน่วยการปกครองที่มีขอบเขตแน่นอนภายใต้การควบคุมของรัฐ” จะเห็นได้ว่าคำว่า “ชุมชน” ถูกสถาปนาขึ้นในฐานะส่วนหนึ่งของวาทกรรมการพัฒนาของชาติเพื่อกำหนดพื้นที่ ขึ้นมาเพื่อส่งผลกระทบต่อโยบายการพัฒนา Jiraprasertkun (2010) ได้เสนอถึงนิยามของคำว่า community ว่าเป็นการรวมกลุ่มของคนซึ่งประกอบกิจกรรมร่วมกัน มีเอกลักษณ์ หรือประวัติศาสตร์ร่วมกัน และมุ่งแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน ซึ่งหากมองในแง่ี้แล้ว หากจะมององค์ประกอบของ ชุมชน ตามความหมายของ community นี้แล้วก็อาจจะไม่ได้ หมายถึงพื้นที่ทางกายภาพเพียงอย่างเดียวก็ได้ หากแต่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่เกิดการรวมกลุ่ม ร่วมกัน ดังที่ Ganjanapan (2001) กล่าวว่า “...ถ้าหากจะมองชุมชนในเชิงทฤษฎีทาง สังคมศาสตร์แล้ว เราไม่อาจจำกัดชุมชนให้ติดอยู่เฉพาะพื้นที่ทางกายภาพหรือพื้นที่ทาง ภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่จะต้องครอบคลุมทั้งพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรมและพื้นที่ทางอุดมการณ์ ด้วย ยิ่งไปกว่านั้นในปัจจุบันยังมีความเคลื่อนไหวในการช่วงชิงความหมายของพื้นที่ต่าง ๆ เหล่านี้อย่างเข้มข้นอีกด้วย” อย่างไรก็ตาม ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้เคยให้สัมภาษณ์ไว้ อย่างน่าสนใจว่า “นักพัฒนาใช้คำว่า ชุมชน ผมใช้คำว่า หมู่บ้าน ตอนหลังเลยเรียกรวมว่า ชุมชนหมู่บ้าน (village communities) เดิมนี่ก็ยังใช้ชุมชนหมู่บ้าน แต่แนวคิดเราเรียก แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน” (Yodkamolsart, 1997)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ผลผลิตของการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ต่างๆ ของเมืองประวัติศาสตร์ เช่น ย่านชุมชนปากอ้าย ย่านการค้า ย่านตลาด ย่านราชการ จึงเกิดเป็นพื้นที่เฉพาะที่มีความหมายแก่เมือง

ทั้งด้านประโยชน์ใช้สอย การใช้งาน และความทางจิตวิญญาณและสัญลักษณ์ เมื่อชุมชนเกิดการรวมตัวกันมาเป็นเวลานานและสั่งสมคุณค่าด้านประวัติศาสตร์เอาไว้ และสะท้อนออกมาในลักษณะทางกายภาพ คือ สถาปัตยกรรม เส้นทาง สถานที่ และองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์อื่นๆ ในขณะที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เคยทำร่วมกัน แต่เดิมได้ลดน้อยถอยลงตามการเปลี่ยนแปลงของเมืองซึ่งเป็นบริบทแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน กิจกรรมการอนุรักษ์จึงได้ถูกนำเข้ามาพร้อมกับกิจกรรมในการฟื้นฟูเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ๆ เข้ามาในพื้นที่

ย่านชุมชนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าทางเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและชุมชนเป็นอย่างสูง ในเอกสารเผยแพร่ของ Fine Arts Department (1990) ได้กำหนดและให้นิยามความหมายของย่านชุมชนเก่า หรือ ย่านประวัติศาสตร์ (Historic District) ไว้ว่าหมายถึง

พื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของเมือง หรือ พื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี อันประกอบไปด้วยอาคารและองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์หรือแหล่งโบราณคดีหลายแหล่งรวมกันเป็นพื้นที่หนึ่งในลักษณะย่านประวัติศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของเมืองนั้น จะปรากฏอยู่ในเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลง จนเหลือเฉพาะพื้นที่ส่วนนั้นเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมือง โดยส่วนใหญ่จะเป็นย่านใจกลางเมืองซึ่งเป็ย่านธุรกิจหรือการปกครองเมือง และบ่อยครั้งอาจเป็นย่านพักอาศัยของเมือง หรือแม้กระทั่งเป็นย่านชุมชนหมู่บ้านในชนบทก็ได้

จากการศึกษาของ ปุณณ์ ขวัญสุวรรณ และคณะ ซึ่งได้ศึกษาให้กับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ONEP, 2012) ได้กำหนดกรอบนิยามของย่านชุมชนเก่า ที่มีความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และสะท้อนกับสภาพความเป็นจริงของสังคม ดังนี้

ย่านชุมชนเก่า หมายถึง พื้นที่ทางกายภาพที่แสดงออกถึงลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน/ก่อกำเนิดที่แตกต่างกันตามบริบทแวดล้อม ทั้งที่เป็นเมืองหรือในพื้นที่

ชนบท มีพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน/ก่อกำเนิดดังกล่าวต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประจักษ์ได้จากทั้งสภาพทางกายภาพที่โดดเด่น เช่น โครงสร้างของชุมชน ลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรม และภูมิทัศน์แวดล้อม และสภาพทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี และกิจกรรมของชุมชน ประกอบควบคู่กันอย่างเหมาะสม ภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง (Built Environment) และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Natural Environment)

ย่านหลากหลายในเมืองนครศรีธรรมราช – ประวัติศาสตร์ที่ไม่หยุดนิ่ง

“มีโรงเรือนราษฎรสองฟากถนนบริเวณตลาดท่าวังมีคนจีนมาก สร้างเป็นตึก (อาคารก่ออิฐถือปูน) ก็มี เป็นอาคารไม้ก็มี ถ้าเป็นร้านขายของ เช่น เครื่องของชำ เครื่องนุ่งห่มใช้สอยต่างๆ โดยมากเป็นของชาวจีน”

จาก หนังสือชีวิตฉัน ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ฯ

สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่ง ในการศึกษาประวัติศาสตร์พัฒนาการของเมืองนครศรีธรรมราช จากเอกสารและการศึกษาวิจัยหลายชิ้น พบว่า มักจะกล่าวถึงพัฒนาการของเมืองนครศรีธรรมราช ตั้งแต่การก่อกำเนิดเมืองจากหลักฐานทางโบราณคดี จนมาถึงประมาณยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 เท่านั้น เช่น

....ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367-2394) ทรงเห็นว่า เจ้าพระยาานครศรีธรรมราช (น้อย) เป็นผู้มีความสามารถในการปกครองบริหารราชการแผ่นดิน จึงโปรดเกล้าฯ ให้ส่งเสริมอำนาจหน้าที่เมืองนครศรีธรรมราช ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง โดยให้ดูแลเมืองกลางและหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตกรวมทั้งเมืองตรัง และทรงแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการเมืองไทรบุรีและทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ทางการค้ากับอังกฤษด้วยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิรูปการปกครองเพื่อความมั่นคงของพระราชอาณาจักรต่อการคุกคามของอังกฤษ จึงโปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองนครศรีธรรมราชและเมืองสงขลาเข้าอยู่ในมณฑลเดียวกัน เรียกว่า มณฑลนครศรีธรรมราช เมื่อปี

พ.ศ. 2439 โปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุโขมนัยวินิต (ปั้น สุขุม) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราชคนแรกในปี พ.ศ. 2458 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ายุคลฑิฆัมพรกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์เป็นอุปราชปักซ์ใต้ ปกครองหัวเมืองปักซ์ใต้ทั้งหมดต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยุบตำแหน่งอุปราชปักซ์ใต้ในปี พ.ศ. 2469 และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ก็มีการยุบมณฑลหัวเมืองปักซ์ใต้ทั้งหมด โดยนครนครศรีธรรมราชมีฐานะเป็นเพียงจังหวัดหนึ่งของราชอาณาจักรไทยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา....

(ONEP, 2010)

จากงานวิจัยของ Huachiew Chalermprakiet University (1997) ให้ข้อมูลว่า.... จนกระทั่งถึงสมัยปฏิรูปการปกครอง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาสุโขมนัยวินิต (ปั้น สุขุม) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ได้เปลี่ยนวิธีการปกครองบ้านเมืองเป็นแบบสมัยใหม่ และได้ขยายตัวเมืองเดิมที่อยู่เฉพาะภายในกำแพงเมือง ออกมานอกกำแพงกว้างขวางขึ้น ได้ตัดถนนราคาดำเนินจากในเมือง สร้างสะพานข้ามคูเมืองหรือคลองหน้าเมืองในปัจจุบันมายังท่าวัง จึงทำให้ชุมชนท่าวังหรือบ้านท่าวังกลายเป็นส่วนหนึ่งของตัวเมืองนครศรีธรรมราชมาตั้งแต่สมัยนั้น... เมื่อบริบทของความเป็นเมืองเปลี่ยนไปตามยุคสมัย จากเมืองที่ต้องการองค์ประกอบเชิงสัญลักษณ์และคูเมืองกำแพงเมืองได้ขยายเขตแดนรวมเอาพื้นที่ที่สนองประโยชน์ใช้สอยด้านการค้าขายของเมือง คือ ย่านท่าวัง เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเมืองนครในที่สุด อีกทั้งเมื่อการพัฒนาเส้นทางรถไฟได้มาถึง ที่ตั้งของสถานีรถไฟนครศรีธรรมราชก็ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เชื่อมต่อกับย่านการค้าตลาดท่าวังอีกด้วย ในขณะที่พัฒนาการของเมืองยังคงความหลากหลายและดำเนินต่อไป ยังมีพื้นที่ย่านหลากหลาย หลากวัฒนธรรมเกิดขึ้นในพื้นที่เมืองนครศรีธรรมราช ได้แก่ แยกตลาดแขก ซึ่งมีมัสยิดอาหมียะ เป็นศูนย์กลาง ตลาดท่าม้า อันเป็นพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นต้น นั้นแสดงให้เห็นว่า ภายในกรอบของพื้นที่ที่ถูกกำหนดเป็นเมืองประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ภายใต้ความสำคัญของพระบรมธาตุเจดีย์และวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นอกเหนือไปจากเขตแดนทางมนทัศน์และจินตภาพของ

คูเมืองกำแพงเมือง ยังมีชีวิตของผู้คน จากรุ่นสู่รุ่น คนในคนนอก ถ่ายเทปลูกฝัง ผ่านการปฏิบัติทางวัฒนธรรม ผ่านการใช้ชีวิตประจำวัน ฉายภาพลงบนพื้นที่ทางกายภาพ อันเป็นผลผลิตเปลี่ยนแปลงและสืบเนื่องมา

ภาพที่ 2 - 4 : แสดงภาพบรรยากาศ กิจกรรม และลักษณะทางสถาปัตยกรรมในอดีตของบริเวณสี่แยกท่าวัง

ที่มา : (<http://www.gotonakhon.com> เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561)

แนวคิดชีวิตประจำวัน – ภาพสะท้อนแห่งความยั่งยืนต่อเนื่องของเมืองนครศรีธรรมราช

ตึกแถวขนาดย่อม ๆ เหล่านี้สร้างขึ้นในสมัยที่ชีวิตเมืองยังมี “ละแวก” อยู่ กิจกรรมในชีวิตอยู่นอกบ้านหรือนอกตึกแถวไม่น้อย ตกเย็นปิดร้านแล้ว มีอาแปะมานั่งชุมนุมเล่นดนตรีร่วมกัน ชมรมหมากรุกอยู่ถัดไป และนิเทศสโมสรกระจายอยู่ทั่วไป นี่ใจครับ “ชุมชน” ของเมือง ซึ่งทำให้เมืองมีชีวิต ไม่ใช่ป่าคอนกรีต....

(นิธิ เอียวศรีวงศ์)

หากเราฝึกที่จะมองเมือง เพื่อจะมองหาความเป็นจริงอันปกติธรรมดา โดยมีได้จัดกลุ่ม แยกแยะ ผิดถูก หรือ เก่าใหม่ เราก็จะเห็นภูมิทัศน์ของเมืองในแง่มุมที่แตกต่างออกไป ในเมืองประวัติศาสตร์ก็เช่นกัน หากเรายอมรับถึงการดำรงอยู่ของกิจกรรมแห่งชีวิตประจำวันที่หลากหลาย เพื่อมองให้เห็นความเป็นจริงของพื้นที่ ก่อนที่จะปฏิเสธว่า มันไม่มีอยู่จริง แต่มันเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เนื่องจากเราใช้กรอบคุณค่าทางวัฒนธรรมในการมองบริบทของเมืองประวัติศาสตร์ หากแต่ตัววัฒนธรรมเองก็อาจไปสร้างอุปสรรคในการมองให้เห็นถึงความเป็นจริงในพื้นที่ ซึ่งจะส่งผลมาสู่การพยายามแยกแยะว่า สิ่งใดคือผลผลิตของวัฒนธรรมเก่า (มรดกทางวัฒนธรรม?) และสิ่งใดเป็นผลผลิตของวัฒนธรรมใหม่ (หรือวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง?) ซึ่งล้วนแต่เกิดขึ้นภายในพื้นที่เมือง Tepwongsirirat (2009) ได้อธิบายถึงแนวคิดชีวิตประจำวันผ่านกรอบการมอง มองพื้นที่แบบ *Everyday landscape, everyday urbanism* ว่า

...เป็นการพยายามที่จะมองสิ่งที่เป็นไปตามที่เป็นอยู่จริงๆ พยายามทำความเข้าใจกับภูมิทัศน์ธรรมดาๆ ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ย่อมหนีไม่พ้นที่จะมีพื้นที่ทับซ้อนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม และ (ภูมิ) สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แต่ส่วนที่ต่างออกไปคือ *Everyday Landscape* หรือ *Everyday Urbanism* จะคลุมประเด็นที่ถูกปฏิเสธหรือไม่ถูกให้ความสำคัญจากปริณทลอื่นๆ จะให้ความสนใจกับการบูรณาการองค์ความรู้ หรือมุมมองจากศาสตร์อื่นๆ มากขึ้น เช่น การประยุกต์การศึกษาพฤติกรรมศาสตร์เข้ากับภูมิทัศน์วัฒนธรรม การมอง (ภูมิ) สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นผ่านกรอบของเศรษฐศาสตร์การเมืองในชีวิตประจำวัน (เช่น มองด้วยมุมมอง *consumer geography*) หรือการมองวิถีชีวิตของคนทั่วไปจากบริบทของการเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัยด้วยกระบวนการโลกาภิวัตน์เป็นต้น....

โดยยังได้อ้างอิงถึงทฤษฎีของ Henry Lefebvre (1991) ซึ่งเขียนถึงพื้นที่ในเมืองว่าเป็นที่ๆ เราค่อยๆ สร้างประสบการณ์ของชีวิตประจำวัน โดย Lefebvre ระบุประสบการณ์ที่ว่าออกเป็น 3 ด้าน (*Conceptual Triad*) คือ ส่วนที่เรียกว่า *spatial practices, representations of space, และ representational spaces* ซึ่ง *spatial practices* คือ

ปฏิบัติการเชิงพื้นที่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ ในพื้นที่ มีผลโดยตรงทางกายภาพและทางสังคม ส่วน *representations of space* หรือตัวตนของพื้นที่ คือ สัญญาเชิงสังคมของพื้นที่นั้น ที่คนทั่วไปเข้าใจ ไม่ว่าจะเป็นเชิงกายภาพวัตถุหรือเชิง *spatial practices* สำหรับ *representational spaces* หรือพื้นที่ในการแสดงตัวตนนั้น Lefebvre หมายถึง ความหมาย หรือความคิดอ้างอิงเกี่ยวกับพื้นที่เชิงสังคม ไม่ว่าพื้นที่นั้นจะมีตัวตนอยู่จริงหรือไม่ และแนวคิดเรื่อง *Habitus* ของ Pierre Bourdieu ซึ่งพอจะสรุปได้ว่าเป็น “ระบบของการแสดงออกของนิสัยที่มีความคงทน และสามารถเปลี่ยนรูปได้ ที่บูรณาการเข้ากับประสบการณ์ในอดีต ทำหน้าที่ในทุกๆ ช่วงจังหวะเวลาของชีวิต เหมือนชุดข้อมูลที่มีการเชื่อมต่อกันระหว่างการรับรู้ การเห็นคุณค่า และการกระทำ เป็นระบบที่ทำให้งานต่างๆ ที่มีความหลากหลายอย่างไม่รู้จบคล่องไปได้” (Bourdieu, 1977) โดยทิ้งคำถามไปที่ การอนุรักษ์เมืองว่า

...การอนุรักษ์เมืองเก่า Florence และ Venice ให้เป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่วิถีชีวิตชาวเมืองจริงๆ ขยับย้ายออกไปอยู่ข้างนอก หรือการเลือกที่จะเลือกรื้อทุบสิ่งที่มีอยู่ (กำแพงเดิม คุกกลางเวียง) ของเมืองเชียงใหม่เพื่อที่จะหวนกลับไปปลูกสร้างสิ่งที่เคยอยู่ในอดีต (กำแพงรูปแบบที่เก่ากว่าเท่าที่จะหาหลักฐานพบในรูปภาพช่วงกลางเวียงโดยอิงแนวคิดจากแผนที่เก่าของเชียงใหม่ สมัยรุ่งเรืองก่อนที่จะถูก “ข่มเมือง” โดยกรุงเทพฯ) ให้อดีตที่สวยงามกลับมาอยู่ที่เดิมอีกครั้ง แม้จะกลับมาอยู่ในสภาพของใหม่ในเมืองเก่าก็ตาม ความคล้ายกันของสถานที่ทั้งสองกลุ่มที่ว่ามาคือ แท้ที่เป็นการ “เลือกสร้าง” และ “เลือกเก็บ” สภาพของสิ่งแวดล้อมที่ผู้เลือกถือลัทธิตัดสินใจว่าเหมาะสมที่จะเป็นภาพของสถานที่นั้นๆ ซึ่งในภายหลังก็จะกลายเป็น “ความจริง” ของสถานที่นั้นๆ ในการรับรู้ของสาธารณะ...

ซึ่งประเด็นนี้ส่งผลต่อแนวคิดและการปฏิบัติในด้านการอนุรักษ์เมืองและชุมชน ประวัติศาสตร์ของผู้เขียนเป็นอย่างมาก อีกทั้งจากประสบการณ์ที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูชุมชนอัมพวา และพบว่า หลังจากการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวได้ครอบคลุมขยายพื้นที่

ชุมชนริมน้ำและมีผู้คนดั้งเดิมนี้จนกระทั่งรูปแบบการใช้ชีวิตดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงไป เป็นอันมาก ร้านขายข้าวมันไก่ สำหรับผู้คนในชีวิตประจำวัน ไม่สามารถขายในวันธรรมดา ได้อีกต่อไป เมื่อคนในไม่มีใครอยู่ เมืองก็ไร้ชีวิตชีวาและความคึกคักและกลายกลายเป็น สถานที่ท่องเที่ยวที่มีผู้คนพลุกพล่านในยามวันหยุดที่มีนักท่องเที่ยวเท่านั้น

ภาพที่ 5 : แสดงการผสมผสานกันของกิจกรรมและลักษณะทางสถาปัตยกรรมในยุคต่างๆ
ในย่านท่าวัง

มรดกแห่งชีวิตประจำวันในย่านที่หลากหลายของเมืองประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช

ภาพที่ 6 : แสดงความหลากหลายของกิจกรรมและการซ้อนทับของการใช้งานพื้นที่บริเวณตลาดท่าม้า

ภาพที่ 7 : แสดงวิถีชีวิตและกิจกรรมในชีวิตประจำวันของผู้คนบริเวณย่านตลาดแขกใกล้กับมัสยิดยูเมี้ยะ

บทสรุป – เมืองแห่งมรดกโลก เมืองของคนนคร

หากเราไม่มีการพิจารณาประเด็นนี้อย่างถี่ถ้วน ข้อขัดแย้งที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นคือ ประเด็นในเรื่องของการรักษาคุณค่า และบูรณภาพ ของความสำคัญทางวัฒนธรรมเอาไว้ กับชีวิตกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างคึกคักหลากหลาย ทั้งที่เกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไปและการเกิดขึ้นอย่างฉับพลันของกิจกรรมแบบใหม่ๆ ในพื้นที่ต่างๆ ภายในเมืองที่อยู่นอกเหนือจากการกำหนดให้เกิดกิจกรรมแบบเชิงเดียวในแผนพัฒนาเมือง พื้นที่เหล่านี้มีพลังและความสร้างสรรค์ในตัวเอง มีกลไกที่เป็นพลวัตมากไปกว่าที่จะใช้หลักการมาตรฐานใดมาอธิบายและมีคุณลักษณะที่หลอมรวมความหลากหลายในมิติต่างๆ เอาไว้ (Lim, 2003) และการเกิดขึ้นและอยู่ร่วมกันของความหลากหลายนี้เองเป็นพลังให้เกิดย่านสร้างสรรค์ และเป็นพลังที่สำคัญต่อการพัฒนาเมือง

ภายในบริบทของความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ และการนำเสนอพระบรมธาตุเจดีย์สู่การขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ผู้เขียนเอง ยังยืนอยู่บนจุดยืนที่ต้องการจะรักษาบูรณภาพและความสำคัญของเมืองที่ยังสามารถรักษาคุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์เอาไว้ พอๆ กับการไม่เมินเฉยต่อการดำรงอยู่ และรักษาพื้นที่และกิจกรรม ที่คอยรองรับภาพสะท้อนแห่งชีวิตประจำวันของผู้คนเอาไว้ คนนคร ยังคงได้สามารถจับจ่ายใช้สอย แสดงออก สัญจรเพื่อใช้ชีวิตเคลื่อนไปได้ ผ่านย่านเล็กย่านน้อยในเมืองประวัติศาสตร์ สามารถตื่นขึ้นมาเพื่อไปจ่ายตลาด รับประทานขนมจีน ข้าวยา อาหารปักษ์ใต้ และอาหารอื่นๆ อันหลากหลายสามารถไปติดต่อราชการ ดัดผม เดินทางไปยังพื้นที่อื่นๆ พาลูกไปโรงเรียน ไปวัดที่สำคัญต่างๆ ไปศาสนสถานตามความเชื่อศรัทธาในศาสนาต่างๆ ไปไหว้พระบรมธาตุเจดีย์ และร่วมกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบมาได้ เป็นเมืองที่นับรวมเอาผู้คนที่หลากหลายและกิจกรรมที่หลากหลาย (Inclusive city) ทั้งต่างช่วงอายุ ทั้งต่างวัฒนธรรมผ่านพื้นที่ทางกายภาพเก่าและใหม่ที่อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุลและเหมาะสม บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ในพื้นที่เมืองที่ชื่อว่าเมืองประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช

References

- Bonnette, M. (1999). Urban Conservation and Sustainable Development: A Theoretical Framework, *2nd International Seminar, Conservation and urban sustainable development: A theoretical framework*. Recife: Universidade Federal de Pernambuco.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Feilden, B.M. & Jokilehto, J. (1998). *Management guidelines for world cultural heritage sites*. Rome: ICCROM.
- Fine Arts Department. (1990). *Thrissadi lae naeo patibatkan anurak anusonsathan lae laeng borannakhadi* [Theory and Practice on Conservation of Historic Structures and Archeology Sites]. Bangkok: Hiranpat Prining.
- Ganjanapan, A. (2001). *Withi khit choengson nai nganwichai chumchon* [The Complex Thinking in Community Research]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Huachiew Chalermprakiet University. (1997). *Raingan kanwichai sanong pra ratcha prasong suang Nakhon Si Thammarat korani suksa 1. Kan tang thinthan thi Krungching lae Phru Khuankhreg 2. Chin: Prawattisat borannakhadi phukhon lae watthanatham* [Report of the Research under Royal Desirable on Nakhon Si Thammarat case study 1. Human Settlement at Krungching and Phru Khuankhreg 2. Chinese: History, Archaeology, People and Culture]. Samutprakarn: Dansuttha Printing.
- ICOMOS. (1987). *Charter for the conservation of historic towns and urban areas*. Paris: ICOMOS.

- ICOMOS. (2011). *The Valletta principles for the safeguarding and management of historic cities, towns and urban areas*. Paris: ICOMOS.
- Jiraprasertkun, C. (2010). *Kan plianplaeng phummithat khong chumchonthonthin nai Krung Thep Mahanakhon lae parimonthon: phonkrathop chak kan tat khronkhai thanon wongwaen rop nok fang tawantok khong Krung Thep Mahanakhon* [The transformation of Bangkok's Indigenous landscapes: The impacts from the constructions of the Outer Ring Road System on the west of Bangkok]. Bangkok: Thailand Research Fund.
- Khwanuwan, P. & Yodsurang, P. (2007). *Kan su khwammai muang kao phan phaenthi moradok thang wattanatham : kan su khwannai chak chumchon thongthin* [Interpretation of Old Town through Cultural Heritage Atlas: The Interpretation from the Local Communities]. In ICOMOS Thailand International Conference 2007. Bangkok: Amarin Printing.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Oxford: Basil Blackwell.
- Lim, S.W. (2003). *Alternative (post) modern: An Asian perspective*. Singapore: Select Publishing.
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning (ONEP). (2010). *Khringkan kamnot khopkhet phumthi muang kao Muang Nakhon Si Thammarat* [The Delimitation of the Old Town Project: The Historic Town of Nakhon Si Thammarat]. Bangkok: ONEP.

- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning (ONEP). (2012). *Khrongkan chattham mattrathan khunnaphap singwaetlom sinlapakam praphet yan chumchon kao nai phunthi phak klang lae phak tawan ok* [Project on the Environmental Standard of the Cultural Environment in the category of Traditional Communities in the Central and Eastern Regions]. Bangkok: Property Printing.
- Tepwongsirirat, P. (2009). *Everyday Landscape, Everyday Urbanism: chak mummong thammada khong chiwitprachamwan su singwaetlom sansang* [Everyday Landscape, Everyday Urbanism : From the Ordinary Point of View to the Built Environment]. In n/a (Ed.). *Krongkan chat oprom kanchattham nganwichai lae wichakan ruang Chimlang Singwaetlom Sansang 2009* [Training Project on the Research on The Pilot Project of the Built Environment Program 2009]. Bangkok: Faculty of Architecture, Kasetsart University.
- UNESCO. (2005). *Vienna Memorandum on world heritage and contemporary architecture - managing the historic urban landscape*. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2011). *Recommendation on the Historic urban landscape*. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2013). *New Life for historic cities, the historic urban landscape approach explained*. Paris: UNESCO.
- Yodkamonsart, S. (1997). *Thamkhwan ruchak kap khwamkhit Dr.Chatthip Nartsupa chak setthasat Neo Classic su setthasat kanmuang naeo prawattisat lae watthanatham chumchon* [Knowing the idea of Dr.Chatthip Nartsupa, from neo classic economy to historic and community culture economy]. *Journal of Political Economy*, 1, 24 - 50.